

An aerial photograph of a massive concrete dam, likely the Hoover Dam, situated in a deep canyon. The reservoir is visible behind the dam, and a winding road with several cars is in the foreground. The canyon walls are steep and rocky, with some sparse vegetation.

FÖR STÅ ELSE RUM

NR 3. 2022

65 KR

Fred i vilket
förståelserum?

Svärd och plogbillar

Fågeln och
buren

Elin Wägner och
fredsfrågorna

Sommarsamtal 2022

Sigmund Kvaløy:
Människa och
natur, del 7

**TEMA:
FRED MED
JORDEN?**

**EKOFILOSOFISK
TIDSKRIFT**

INNEHÅLL

NR 3, 2022

ARTIKLAR

Elin Wägnér och de många frågorna om fred. Svärd och plogbillar.

Sida 4

ESSÄER OCH KÅSERIER

Fred i olika
förståelserum

Sida 12

SOMMARSANTAL 2022

Minnen, tillbakablickar och
reflektioner.

Sida 18

FRÅN ARKIVET

Sigmund Kvaløy: Människa och
natur del 6.

Sida 24

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Forum för ekofilosofi,
sommarräff, studiecirkel,
verkstäder et c.

Sida 30

Bilder i tidskriften:

Open Source, Helmuth Klingenberg
och Mikael Jedhamre

INLEDANDE ORD FRÅN REDAKTÖREN

VAD ÄR FRED..?

Vad är krig? Vad är fred? Vad är fred med Jorden? Är det en och samma fråga? Och är det en fråga, eller flera?

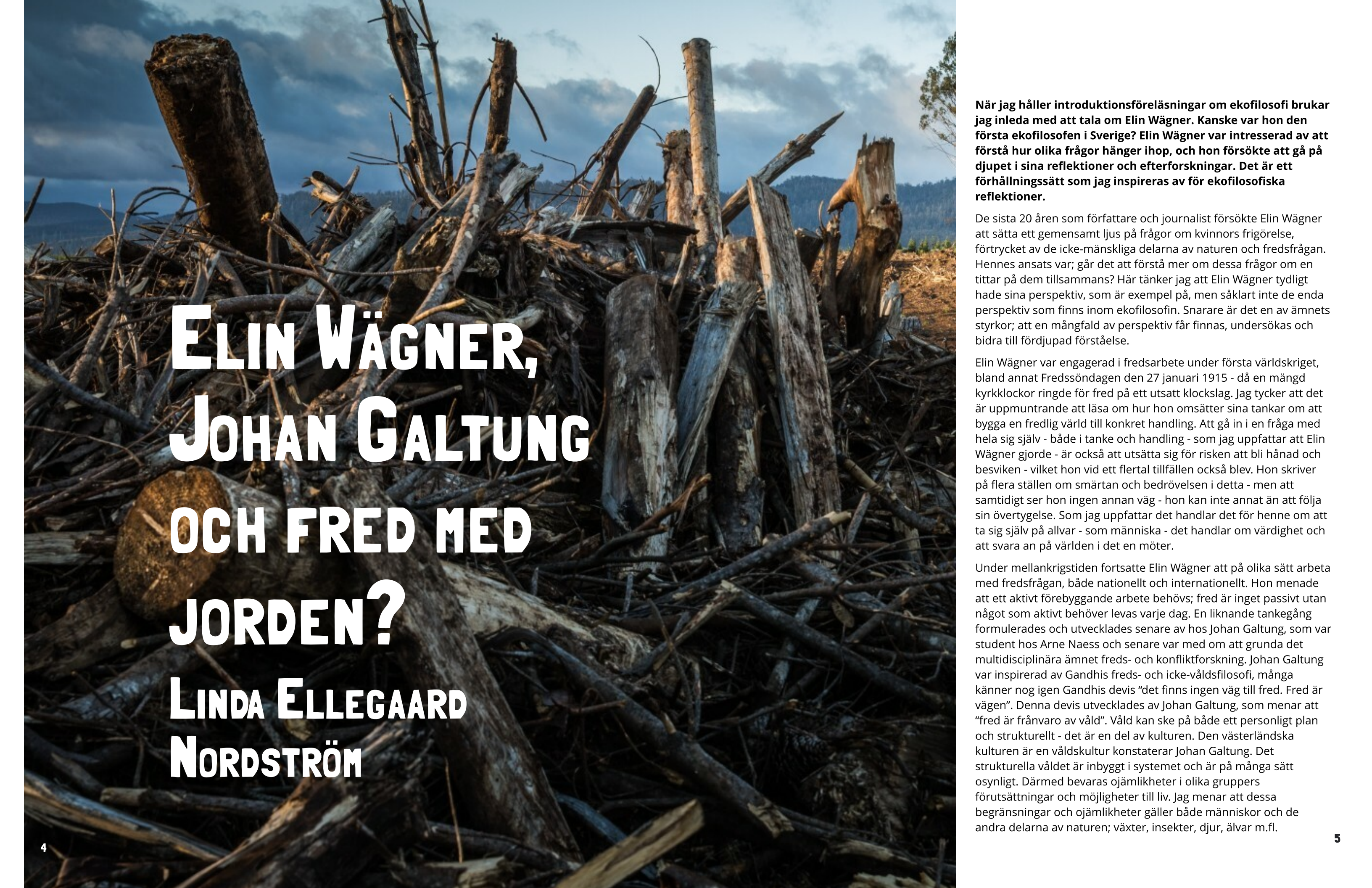
I boken "Att döda en människa" av Björn Hagberg och Martin Widman försöker de spåra upp det första kriget i mänsklighetens historia, och ställs inför flera svåra frågor: vad är egentligen ett krig? Hur ska vi definiera det? Vem ska definiera det? När börjar nåt och är det möjligt att avsluta nåt som är påbörjat för länge, länge sedan? Vem är det som

deltar i ett krig och vilka behövs för att de ska kunna göra det? Vad slags materiell standard behövs, vad slags teknologi? Vad slags kultur, med vilka värden och värderingar? Och, kanske viktigast av allt, vilka andra frågor i vårt samhälle är besläktade med (och kanske outplånligt sammankopplade med) frågan om krig?

I den här utgåvan av Förståelserum försöker vi glutta lite under täcket på frågor om krig och fred, som är ett tema som har diskuterats mycket i världen i år. Artiklarna bygger vidare på samtalen vi hade på sommarträffen 2022 i Svågadalen, som hade just "Fred med Jorden" som tema.

Linda Ellegaard Nordström tar utgångspunkt i Elin Wägners fredsfilosofi och undrar vilka andra frågor som har med fredsfrågan att göra? Mikael Jedhamre ställer frågan om vi kan vi ha fred med människan utan att ha fred med Jorden? Pontus Örtendahl undrar vad vårt förståelserum har med frågor om krig och fred att göra? Och Janna Krum undrar om fred alls kan finnas i vårt förståelserum? Så finns det lite annat smått och gott att läsa i den här utgåvan, som Anna-Lena Bohlins reflektioner om sommarträffen, ekopoesi, recension av en ny bok om förutsägbarhet osv.

God läsning!

ELIN WÄGNER, JOHAN GALTUNG OCH FRED MED JORDEN? LINDA ELLEGAARD NORDSTRÖM

När jag håller introduktionsföreläsningar om ekofilosofi brukar jag inleda med att tala om Elin Wägner. Kanske var hon den första ekofilosofen i Sverige? Elin Wägner var intresserad av att förstå hur olika frågor hänger ihop, och hon försökte att gå på djupet i sina reflektioner och efterforskningar. Det är ett förhållningssätt som jag inspireras av för ekofilosofiska reflektioner.

De sista 20 åren som författare och journalist försökte Elin Wägner att sätta ett gemensamt ljus på frågor om kvinnors frigörelse, förtrycket av de icke-mänskliga delarna av naturen och fredsfrågan. Hennes ansats var; går det att förstå mer om dessa frågor om en tittar på dem tillsammans? Här tänker jag att Elin Wägner tydligt hade sina perspektiv, som är exempel på, men såklart inte de enda perspektiv som finns inom ekofilosofin. Snarare är det en av ämnets styrkor; att en mångfald av perspektiv får finnas, undersökas och bidra till fördjupad förståelse.

Elin Wägner var engagerad i fredsarbete under första världskriget, bland annat Fredssöndagen den 27 januari 1915 - då en mängd kyrkklockor ringde för fred på ett utsatt klockslag. Jag tycker att det är uppmuntrande att läsa om hur hon omsätter sina tankar om att bygga en fredlig värld till konkret handling. Att gå in i en fråga med hela sig själv - både i tanke och handling - som jag uppfattar att Elin Wägner gjorde - är också att utsätta sig för risken att bli hånad och besviken - vilket hon vid ett flertal tillfällen också blev. Hon skriver på flera ställen om smärtan och bedrövelsen i detta - men att samtidigt ser hon ingen annan väg - hon kan inte annat än att följa sin övertygelse. Som jag uppfattar det handlar det för henne om att ta sig själv på allvar - som människa - det handlar om värdighet och att svara an på världen i det en möter.

Under mellankrigstiden fortsatte Elin Wägner att på olika sätt arbeta med fredsfrågan, både nationellt och internationellt. Hon menade att ett aktivt förebyggande arbete behövs; fred är inget passivt utan något som aktivt behöver levas varje dag. En liknande tankegång formulerades och utvecklades senare av hos Johan Galtung, som var student hos Arne Naess och senare var med om att grunda det multidisciplinära ämnet freds- och konfliktforskning. Johan Galtung var inspirerad av Gandhis freds- och icke-våldsfilosofi, många känner nog igen Gandhis devis "det finns ingen väg till fred. Fred är vägen". Denna devis utvecklades av Johan Galtung, som menar att "fred är frånvaro av våld". Våld kan ske på både ett personligt plan och strukturellt - det är en del av kulturen. Den västerländska kulturen är en våldskultur konstaterar Johan Galtung. Det strukturella våldet är inbyggt i systemet och är på många sätt osynligt. Därmed bevaras ojämlikheter i olika gruppers förutsättningar och möjligheter till liv. Jag menar att dessa begränsningar och ojämlikheter gäller både människor och de andra delarna av naturen; växter, insekter, djur, älvar m.fl.

Mer preciserat säger Johan Galtung att våld är att inte få sina yttre och inre centrala livsbehov uppfyllda eller att dessa hotas. Fred är då att få tillfredsställa sina mänskliga basbehov. Dessa basbehov definieras som överlevnad och välfärd (yttre materiella behov), frihet och identitet (inre behov, icke-materiella) samt slutligen ekologisk balans (jag är tveksam till ordet balans, jag uppfattar den levande världen snarare som en process i ständig rörelse av konflikt och samarbete, inte något som kan nå jämvikt eller balans. Men kanske är intentionen främst peka på behovet av att inte förstöra förutsättningarna för den levande världen att vara just levande, snarare än att göra en ontologisk definition av hurdan världen är).

När andra världskriget bröt ut med stegrat teknokratiskt våldsutövande blev Elin Wägner, bland många andra, djupt bedrövad. I boken "Fred med jorden" skriver Elin Wägner och Elisabeth Tamm om kopplingen mellan industrijordbruk och automatgevär, hon ser kriget som en förlängning, ett ytterligare steg i industrialismens mekanistiska våldsutövning mot livet. Elin Wägner utvecklar denna tankegång ytterligare i boken Väckarklocka, som utkommer 1941. Hon skriver där:

"Soldaterna besprutar de största fienderna med kulor, lantmannen besprutar de minsta fienderna med sina kemiska lösningar. Båda delarna är ett hopplöst företag. Bespruta ett fiendefolks soldater till döds och en outhärlig del av den mänskliga familjen

har undergått en behandling vars följder ingen kan beräkna. Bespruta vinstockens parasiter och man dödar livet i jorden under den utan vilket vinstocken inte kan leva. Det finns inga skadedjur."

Vad skulle Elin Wägner säga om vår tid idag? Hon skulle nog ha blivit bestört över hur kriget och konflikterna avlöst varandra. Samtidigt kanske hon skulle ha blivit upplyft över att läsa artiklar från freds- och konfliktforskningen, ta del av nya rön om jordens mikroliv och steg som tagits för jämställdheten.

Men själva grundfrågan, vad skulle Elin Wägner sagt om den? Jag tror att hon skulle sagt att frågan om fred med jorden inte är möjlig utan fred mellan människor, och tvärtom. Det leder mig i nästa steg till frågan; är fred möjlig i vårt förståelserum? Eller är det strukturella våldet mot allt levande så djupt inbäddat i det västerländska förståelserummet att det inte kan brytas ut ur det? Samtidigt rymmer vårt förståelserum så mycket mer, så mycket som är vackert och kärleksfullt. Det kokar ner till frågan; är våldet eller kärleken den starkaste konstituenten i vårt förståelserum? Är frågan om fred meningsfull utanför vårt förståelserum?

Elin Wägner skriver i tidskriften Idun den 30 maj 1936 om hur hon summerat vad hon lärt sig de senaste 24 timmarna. Hon skriver att hon inte lärt sig något väsentligt nytt om människorna, och fortsätter;

"Men jag lärde mig en dag något nytt om träd. Biologilektionen fortsatte den dagen över lunchen. Vi talade om träd som om de varit människor eller kanske som om de varit bättre än människor, vilket de kanske äro. Jag fick lära mig exempel på deras klokhet, förutseende och ekonomiska förstånd. Ty om hösten, innan bladen skola vissna och falla, dra de in en del viktiga ämnen vilka de haft ute i bladen under vintern och förvara dem inom barken till nästa vår. Men att andra ämnen stanna kvar i bladen, det gör ingenting, ty de lakas ur bladen där de ligga på marken under vintern, så att de finnas i jorden färdiga att sugas upp på nytt av trädens rötter om våren.

Det är alltså ett försörjningssystem så perfekt att det kunde komma en nationalekonom att vrida sina händer av avund. Och ännu mera: den del av arbetet som försiggår nere i marken under ytan har också sina hemligheter och sin ändamålsenliga förbundenhet.

Så mycket visste jag dock förut i min stora okunnighet som att man ska betänka sig innan man faller ett eller flera träd i en grupp. Det har jag nämligen iakttagit att de träd som står kvar inte genast sträcka på sig och vidga sina kronor. De må illa, åtminstone till en början, somliga grenar förtorka. Jag hade trott att detta berodde på att blåsten fått bättre tag, och att träd måste liksom människor genomgå en svår anpassningsprocedur, innan de vänja sig vid att stå ensamma.

Men nu fick jag veta att då man förstör ett träd kan man råka inverka på viktiga sammanhang nere i de dolda skikten i jorden. Där finnas nämligen förbindelser från det ena trädets rotsystem över till det andra. Det är icke så att varje träd provianterar helt för sig själv eller bereder näringen uteslutande i ett eget kök. En trädgrupp kan gemensamt suga näringen ut ur jorden, ett träd kan ge en annan del av de salter det sugit upp och berett. De större träden med mera förgrenat rotsystem ta upp mera näring och mata de svagare där nere, medan de ovan jord i det medvetna ser ut som om de skuggade och hindrade de små.

Om detta kollektivsystem hastigt störes genom ingrepp av blixtnedslag eller yxa så att ett stort rotnät förtorkar, då lida även grannarna, fast människorna gå omkring och säga: nu har ni fått plats i solen, väx nu!

På föreställningen om den strid som föres i naturen om platsen i solen är en hel filosofi uppbyggd som i sin tur tjänar som underlag för teorin om krigens naturnödvändighet. Jag kommer just nu ihåg ett annat samtal om träd för några år sen. Den gången var det inte en biolog som förde ordet utan en militär. Det var en mycket belevad herre och en stor hedersman som med mycket saktmod försökte omvända mig från mina pacifistiska villors väg till sin egen karlbergsfilosofi om striden som det mest framträdande draget i naturen.

- Snälla Ni, hur kan Ni inbilla Er att det lönar sig att söka få bort kriget ur världen. Stridens princip är den ledande i naturen. Träden slåss i skogen, djuren slåss om födan, människorna slåss, alla vill ha en plats i solen och det med rätta. Så har det alltid varit och så måste det förbliva.

Sade han.

Som inte kände trädens hemlighet."

SVÄRD OCH PLOGBILLAR KAN VI HA FRED UTAN ATT HA FRED MED JORDEN? MIKAEL JEDHAMRE

Jag läste en intervju för en tid sedan med en riksdagsledamot från Sverigedemokraterna. Han sa att det är en självklarhet att vi – i vår kultur – är i konstant krig med naturen, det skulle inte kunna vara på något annat sätt. All mänsklig civilisation, menade han, handlar om att skärma oss från naturen, som vill döda oss och våra barn – och att skapa en plats där vi kan leva i fred (från naturen). Att vara människa är att ta avstånd från naturen och skapa kultur. Vi är dessutom den starkare parten, och har därför rätt (och skyldighet!) att dominera alla andra arter här på Jorden. Vi har också välsignats med intelligens, som gör att vi är bättre på att vara ekologiska och ta miljömässiga hänsyn än naturen är själv.

Ibland tror jag sverigedemokrater är bättre på att sätta ord på saker i vår kultur – och vara ärliga med var vår kultur är och vill – än många andra av oss. På ett lite tråkigt sätt, kanske – men det är ju ofta så att "när dårarna talar" så ska vi lyssna extra noga, för då kan vi lära mest om oss själva.

Hur många frågor är fred?

Vi tänker gärna på fred som en fråga, som motsatsen till (eller avsaknaden av) krig. Krig är krig och fred är fred, de är två oavhängiga storlekar och den ena kan inte finnas där den andra tillåts växa sig stark. Vi tänker ju gärna så, i vårt förståelserum, att frågor (ja, allt vi har att göra med) har sin motsats, som båda exkluderar varandra. Natt/dag, mörker/ljus, svart/vitt. Nånting är *braellerdåligt*, det får inte vara bägge delar samtidigt. Det här kallar vi dualistiskt tänkande, eller dikotomier. Elin Wägner försökte bryta med det här tänkandet, i sin bok Väckarklocka (1941). Här föreslår hon att fredsfrågan är besläktad med andra frågor, som kvinnofrågan och frågan om ett ekologiskt sätt att leva med Jorden. Hon säger att det är desamma mekanismerna som skapar grogrund för förtryck av kvinnor och exploatering av Jorden som skapar förutsättningarna för krig. Vi kan inte lösa dem som enskilda frågor, men måste se dem som ett lapptäcke som underbygger varandra. Så vi måste tänka på alla dessa frågor samtidigt, om vi ska kunna lösa någon av dem.

Vi tänker också gärna att krig och fred är frågor som går att lösa inom ramarna för vår kultur. Vi bara skruvar lite på fästena, fixar ett par muttrar här och där, rättar till några tavlor som hänger löst (eller snett) och slänger på lite färgklattar här och där, så har vi löst problemet. Vare sig vi kallar muttrarna, och färgklattarna fattigdom, rasism eller kapitalism (eller tusen andra saker) lever vi i en stilla konsensus att det är självklart att vi kan reda upp i den här härvan inom ramarna för vår kultur. Och kanske är det så. Kanske räcker det med att vi löser en fråga i taget, eller förändrar på vissa delar av ramverket, så har vi freden i hand som Gud i en liten låda. Men vad om det är själva kulturen – eller förståelserummet, som vi brukar kalla det i det ekofilosofiska – som är problemet? Kanske måste vi gräva ännu djupare i frågorna för att upptäcka vad grunderna är till krig – och fred?

Förståelserum och hur vi fördjupar frågorna

Och här kan vi komma till riktigt spännande saker. För var börjar egentligen frågor om krig (eller kvinnosyn och ekologiskt – eller icke – jordbruk)? Är de helt slumpmässiga, och det är bara en tillfällighet att vi lever i en kultur som är så starkt präglad av alla dessa? Har de sitt ursprung i helt slumpmässiga omständigheter, som har lett oss hit i vårt samhälle i dag, präglat som det är inte bara av krig och förtryck av kvinnor – och Jorden – men av tusentals andra knutar som är svåra att lösa upp i? Vad om det skulle visa sig, vid en närmare titt, att det här lapptäcket är ännu större? Att det är många fler frågor som hänger ihop med frågor om krig och fred – kanske oändligt många?

Vi brukar ju säga i ekofilosofin att vi alla i vår kultur lever i ett särskilt förståelserum, som harettsätt att se på, leva med och gestalta världen. Och det här är en viktig plats att börja på, för om det är sant (som vi tänker det är) så finns det ju också andra möjliga sätt att se på, leva med och gestalta världen. Historiskt, och också i dag. Världen vi lever i består av olika förståelserum, som alla har sitt sätt att se på, och gestalta världen. Och vårt förståelserum, som alla förståelserum, bygger på idéer om hur världen ser ut, och hänger ihop. Dess bärande idéer, så att säga.

För vad har vår kultur – eller kanske vårt förståelserum – egentligen för bärande idéer? Jag skulle vilja hävda att den syn på världen som sverigedemokraten gav uttryck för i intervjun tidigare inte är så knasig som den kanske låter. Alla våra stora världsreligioner, vår vetenskap – och kanske särskilt humanismens ideal – bygger på just det här sättet att se på världen. Yitzhak Melamed beskriver humanismen som bestående av tre teser, där människan (1) har ett unikt värde, som andra varelser i naturen inte har, (2) har ett unikt perspektiv, som tillåter henne att förstå naturen bättre än den själv och (3) har en essens, som berättigar hennes position som härskare över världen.

Liknande teser kan vi lätt hitta i t. ex. kristendomen, hinduismen och andra världsreligioner. Och vad vetenskapen anbelangar räcker det kanske att dra fram Aristoteles idé om naturens stege, Descartes tanke att naturen är en liv- och själlös utsträckt form, som människan med sin tankekraft ska lägga under sig? Eller Francis Bacons förslag att vi ska lägga naturen på sträckbänken för att pina ur henne sina hemligheter (så att vi får tillgång till dem)? Det är samma gamla historia som på Protagoras´ dagar, då han utbröt: ”Människan är sannerligen alltings mått!”

Paus 1: "Trädgårdar och nazister"

Jag är lärare, och tar ofta ut mina elever i skolträdgården för att lära dem att odla grönsaker. Vi brukar börja med vitlök på hösten, och sätta frön inomhus tidigt på våren för att kunna sätta ut plantor innan sommarlovet. Och så behöver vi förstås göra allt annat som hör trädgårdsodling till – som att markbereda, rensa ogräs osv. Och jag har alltid minst en elev (de där som är lite kluriga, och tänker på saker som inga andra gör) som frågar – särskilt om vi just har läst historia: "Varför måste vi rensa ogräs? Är inte det samma idé som nazisterna hade, som ville rensa ut s. k. svagare människor? Är inte att rensa ogräs socialdarwinism i praktiken?"

Jag älskar den frågan, för den visar att jag har elever som tänker. Och svaret? Tja, svårt att säga. Är det nån skillnad på att rensa ogräs och nazisternas "utrensning" av judar, kommunister, bögar, romani och folk med funktionsvariationer? De flesta skulle nog säga att det är att ta i lite, men jag tänker ändå frågan visar på nåt viktigt. För även om det är svårt att jämföra praktiker på så olika nivåer, är inte tanken ändå densamma – idén om svaghet och styrka, om renhet, om makt och hierarkier, om människan (som sverigedemokraten sa i intervjun) som härskare över Jorden? Är det inte samma tanke som har propagerats av religiösa tänkare, vetenskapare och humanister (för att inte tala om kapitalister, rasister och kolonialister) i vårt förståelserum sedan flera tusen år tillbaka?

Kanske är det så att nazister (och andra fascister) har "förstått" nånting essentiellt om vårt förståelserum, som vi inte har (eller vill) se? Är de, så att säga, "bäst i klassen"? Inte på ett positivt sätt, alltså – men, som sagt, det är ofta värt att lyssna på "dårrarna", för de kan ofta lära oss (ibland ovälkomna) sanningar om oss själva.

För det är väl samma förståelserum som krigar i Ukraina som förstör världen? Eller, det händer ändå i samma förståelserum. Och när jag säger det, så menar jag att Ryssland och Europa/USA såklart befinner sig i samma, stora förståelserum (för att inte tala om Kina/Indien, och större delen av världen i dag), där krig är en del av det sätt vi gestaltar världen på. Krig skulle i så fall finnas för att vi väljer att gestalta världen på det sättet. Och vilket sätt skulle det nu kunna vara?

Paus 2: Svärd och plogbillar

Här skulle vi också kunna se på den s. k. plogbillsrörelsen, som startades som ett svar på upprustningen av atomvapen i Storbritannien på 1980-talet.

Namnet är en pastisch på det gamla bibelcitatat om att fred i världen får vi först när vi smider om alla svärd till plogbillar. Då skulle vi inte längre ha instrumenten för att kriga, är tanken. Men är plogbillar på nåt sätt mer instrument för fred än svärd? Vad är plogens funktion? Att slita och riva i jorden, och vända om på lager som skadar (och dödar!) miljontals av daggmaskar, insekter och mikroorganismer. Och varför då? För att vi, i vår kultur, ska kunna odla vår mat i den jorden.

Vad är krig – egentligen?

För vad är krig ett uttryck för – egentligen? Vi kan se, av arkeologiska och antropologiska fältstudier, att krig (som vi känner det, som storskaligt våld mellan två jämbördiga – eller inte – parter) har sitt ursprung i själva vår kulturs födelse, runt den s. k. jordbruksrevolutionen för ca. 12 000 år sedan. Skulle vi kunna säga att fröet, ja själva grogrunden, till krig finns i vår jordbrukskultur? Eller är det för enkelt och lättvindigt? Måste vi kasta in fler frågor?

Vad har krig med vårt sätt att se på demokrati att göra? (Kan vi rösta fram fred?) Med vårt sätt att se på hierarkier och makt? (Vem har makt över freden?) På land och ägande? (Vem kan äga freden?) På mångfald? (Kan transfobi skapa fred?) På förutsägbarhet? (Kan vi förutspå krig?) På sanning? (Är krig sant?) På teknologi? (Är krig en teknikalitet?) På estetik? (Är krig vackert?) På rationalitet? (är krig rationellt?) På subjekt, individ och identitet? (Kan JAG skapa fred, om jag bara önskar/tror/tänker/ber/mediterar tillräckligt hårt?)

Är kapitalism krig? Rasism? Kolonialism? Eller är de bara symptom på att nåt inte står rätt till i kungariket

Danmark?

Är det krig när svenska staten går in och beslutar att upprätta gruva i Gállok? När vi sprider kalhyggen över de sista skogarna i Sverige, och upprättar nya trädåkrar? När vi bygger ut de sista älvarna och dödar Östersjön? När vi skjuter den sista vargen? När regnskogen i Amazonas brinner, och tundran i Sibirien, och halva Australien står i lågor (eller blir "invaderat" – vilket ord! – av hundratusentals råttor)?

Kanske. Kanske inte. Svaren på dessa frågor kanske inte är det som är viktigast här, men att vi ställer dem. Och försöker leva oss in i att kanske, kanske har de nåt med saken att göra. För hur många frågor är egentligen krig? Är det en eller flera? I så fall, hur många? Oändligt många? Var rymts de, i så fall? Är det möjligtvis i den här mångslungna idén om förståelserum? Vad skulle det i så fall betyda? För hur vi angriper frågorna, och svarar på dem.

Och det här är en viktig plats att börja på, för om det är sant så betyder det att det också finns andra möjliga sätt att se, leva med och gestalta världen på. Historiskt, och också i dag. Världen vi lever i består av olika förståelserum, som alla har sitt sätt att se på, och gestalta världen. Vad har de att lära oss, eller vad kan vi lära om oss själva av att se på dem?

Är det så att vi ska behöva en sverigedemokrat för att vi ska lyckas se på oss själva på ett nytt sätt? I så fall är det kanske bara att ta av sig hatten och säga tack för tipset.

SOFIRESOR

VILL DU FÖLJA MED PÅ EN RESA MED EKOFILOSOFISKA INSLAG, SANTAL OCH DISKUSSIONER?

LÄS MER PÅ WWW.SOFIRESOR.SE.

VAD SKALL LIGGA PÅ ANALYSSOFFAN — INDIVIDEN ELLER FÖRSTÅELSERUMMET? PONTUS ÖRTENDAHL

Ofta frågas det efter vad vi skall göra. Som en underliggande självklarhet förutsätts att svaret riktas till en individ eller grupp av individer. Tanken på en människa som en från hennes omgivning avskiljbar enhet som fattar beslut och genomför handlingar är närapå cementerad i de flesta sammanhang i vår tids diskussioner. Kanske ligger här en stark begränsning av förutsättningar för en djupgående analys av orsakerna till den miljö-och kulturkris många menar just nu pågår.

Kanske är denna underliggande och i stor utsträckning dolda premiss avgörande för analysernas utgång.

Förståelserum

I förståelserummet ingår alla de faktorer och förutsättningar som leder till interaktion och konstituering av en omvärld. Regndropparnas färd från hav till hav genom mängder av metamorfoser, deras form, massa, utseende, skönhet, livgivande och förstörelsekraft (etc, etc) är bara en del av förståelserummet då vattendroppen inverkar på förståelsen av världen och leder till aktivitet. I princip kan allt ingå i ett förståelserum men vilka delar är det som är mest påverkar interaktionen med världen?

Ekofilosofin uppstod i mitten av 1900-talet som en reaktion på upplevelsen av en existerande global miljökris och dess samband med en motsvarande kulturkris. Att förstå miljökrisens omfattning och att hitta kulturkrisens epicentrum och förstå dess innebörd och rötter blev en central uppgift.

Två perspektiv har varit särskilt framträdande. Dels att ha fokus på människans samspel med sin omgivning och hur den gestaltar och har gestaltat sig i olika kulturer och tidsåldrar. Upplevelsen av att vår sk moderna västerländska kultur har haft det mest ödesdigra inflytande på natur och miljö har gjort att stort intresse har riktats mot en analys av denna. Intresset för andra kulturer har främst handlat om att få kunskap och inspiration till alternativa förhållningssätt som kan ligga till grund för en revision av vår kulturs påverkan på sin omgivande miljö. Under senare tid har emellertid också andra varelsers livssätt och livsrum uppmärksammats. Ålen och bläckfisken har gett inspiration och kanske väckt minnet av förträngda delar av vårt ursprung.

Med införande av FÖRSTÅELSERUM i ekofilosofin vill vi ta ett vidare grepp på miljö- och kulturkrisens orsaker. Vi vill identifiera de faktorer som ingår i en varelses förståelse av världen och försöka förstå deras betydelse för interaktionen med omvärlden.

Av givna skäl har vi mest fokuserat på människans förståelserum. När vi fått en bild av det som ingår i ett speciellt förståelserum och hur dess olika beståndsdelarna påverkar interaktionen med omgivning har vi bättre förutsättningar för att veta vad som är centralt att påverka för att samspelet skall förändras. Miljöproblemens rötter skall hittasså att krafterna för förändring kan ägnas åt de grundläggande orsakerna. Att släcka de akuta bränderna är givetvis viktigt och måste göras men effektivt kan det bara ske genom att man är söker på att man inte har bensin i brandslangarna. Ekofilosofin kompletterar alltså de akuta miljöinsatserna men dess viktigaste mål är att angripa brändernas innan lågorna flammats upp så att nya inte uppstår igen med samma källor.

När vi frågar oss om hur våldet i Butja kunde ske är det lätt att förfalla till enkla svar, svar som kanske känns uppenbara. Men om vi beaktar den serie av liknande händelser som följt genom historien och frågan är: hur skall vi förhindra nya upprepningar är frågan mer omfattande men ännu mer viktig. Hur kunde helt vanliga familjefäder efter några dagars träning skjuta små barn som höll i sina mödrar händer? Hur kunde högt en utbildade vetenskapsmän och nobelpristagare arbeta med att uppfinna en giftgas som användes under förintelsen. Hur kunde samme vetenskapsman först uppfinna metoder för att producera konstgödsel för att sedan förfasa sig över jordens undergång i dödande grönska? Hur kunde många av den tidens mest framstående forskare ägna sig åt att uppfinna redskap för att förgöra allt levande? Listan kunde göras oändligt lång men exemplen är tillräckliga för att inse behovet av djupgående analys, som inte stannar

vid ett förfasande eller fördömande utan som syftar tillen förståelse av skeendena och som kan hitta rötterna till allt det som hotar jordens framtid och skadar kanske dödar människans värdighet.

För ekofilosofin är det uppenbart att dagens miljöproblematik har starka samband med grundläggande beståndsdelar i vårt kollektiva förståelserum. Hit hör, som jag antydde i inledningen, vårt sätt att begreppsliggöra vår existens i världen. Att dela upp världen i ett jag som förhåller sig till något annat har redan det en ansats till alienation – främmandegörande inbygggt i sig.

Att det är en icke nödvändig distinktion tänker inte så många på. Men fundera ett tag på om vi inte gjorde den. Om vi inte handlar i ett förståelserum utanutan ingår i det på samma sätt som allt annat. Många kulturer tror jag har varit nära en sådan uppfattning och handlat på helt annat sätt. Att dela upp människan i kropp och själ eller ande är också en godtycklig konstruktion som får stora följder för vår självuppfattning och värdering av annat levande. Hopis tänkte i andra banor och animistiska kulturer i ytterligare andra – med helt andra följder för sig och sin omgivning. Hur kan det komma sig att en och samma kultur kan säga sig älska naturen och samtidigt ägna sig åt att förgöra den. Hur kan vetenskap som grekerna tänkte skulle hjälpa oss

att bättre leva i harmoni med naturen ge oss redskap för att döda den? Hur kan de sk stora kulturframstegen som skriftspråk bidra till att kväva de muntliga uttrycksmedel som följt människa i årtusenden? Hur kan konstens uppmuntrande av synvänder och kreativitet omvandlas till handelsvaror? Listan kan bli lång!!

Kanske alla dessa hot har gemensamma rötter. Kanske beror de på att vi utvecklade förståelserum med byggstenar som är inte är nödvändiga utan konstruerade. Påhittade för helt andra syften än att värna om jordens framtid och människans värdighet. Kanske sådant som jaget, kunskap, moral, natur, språk kan gestaltas på helt andra sätt eller ersättas av andra förståelserumskonstituentier. Andra kulturer och filosofiska tankeansträngningar kan ge oss hjälp i sökandet.

I ekofilosofin vill vi hitta de avgörande rötterna till uppbyggnaden och delarna i de förståelserum som hotar jorden och människans värdighet. Och hitta alternativ med andra konsekvenser.

Det är som att veta att man måste förstå vad man svarar på. Att inte låta fienden bestämma slagfältet. Det är bråttom därför måste vi vara säkra på att vi tar ett steg framåt och inte samtidigt två steg bakåt.

Kanske är frågan varför jag gör som jag gör viktigare än frågan vad skall jag göra. Eller är svaret på den senare inbygggt i svaret på den första. Och om det relateras till det kollektiva förståelserummet blir svaren viktiga på ett vidare plan. Men varför skilja på jag, du och vi. Vart kom det ifrån och varför?

FRÅGOR SOM FUMLAR LINDA ELLEGAARD NORDSTRÖM

**VÄSTERLÄNSK VÅLDSKULTUR VERKAR I VARJE VÄNDNING VRIDA
VÄXELN VRÅNGT**

**FRÅN
VINDLANDE VÄXANDE VÄXLANDE**

**FRÅN
LEVANDE LUSTEN, LEKEN LIVET**

VARFÖR VARSAMHET, VILKEN VÄNLIGHET, VARFÖR VÄRDIGHET

VÄNTAS VÅR VANKELMODIGA VUXENHET VARA

MÅNGFALDEN

**STANNA
SÄG SNARAST, SÅ SMEKANDE SMÄRTSAMT, SÖK**

**STROFEN SAMLAS SHIDIGT SOM
SÖMNNEN SOM SOMNAR**

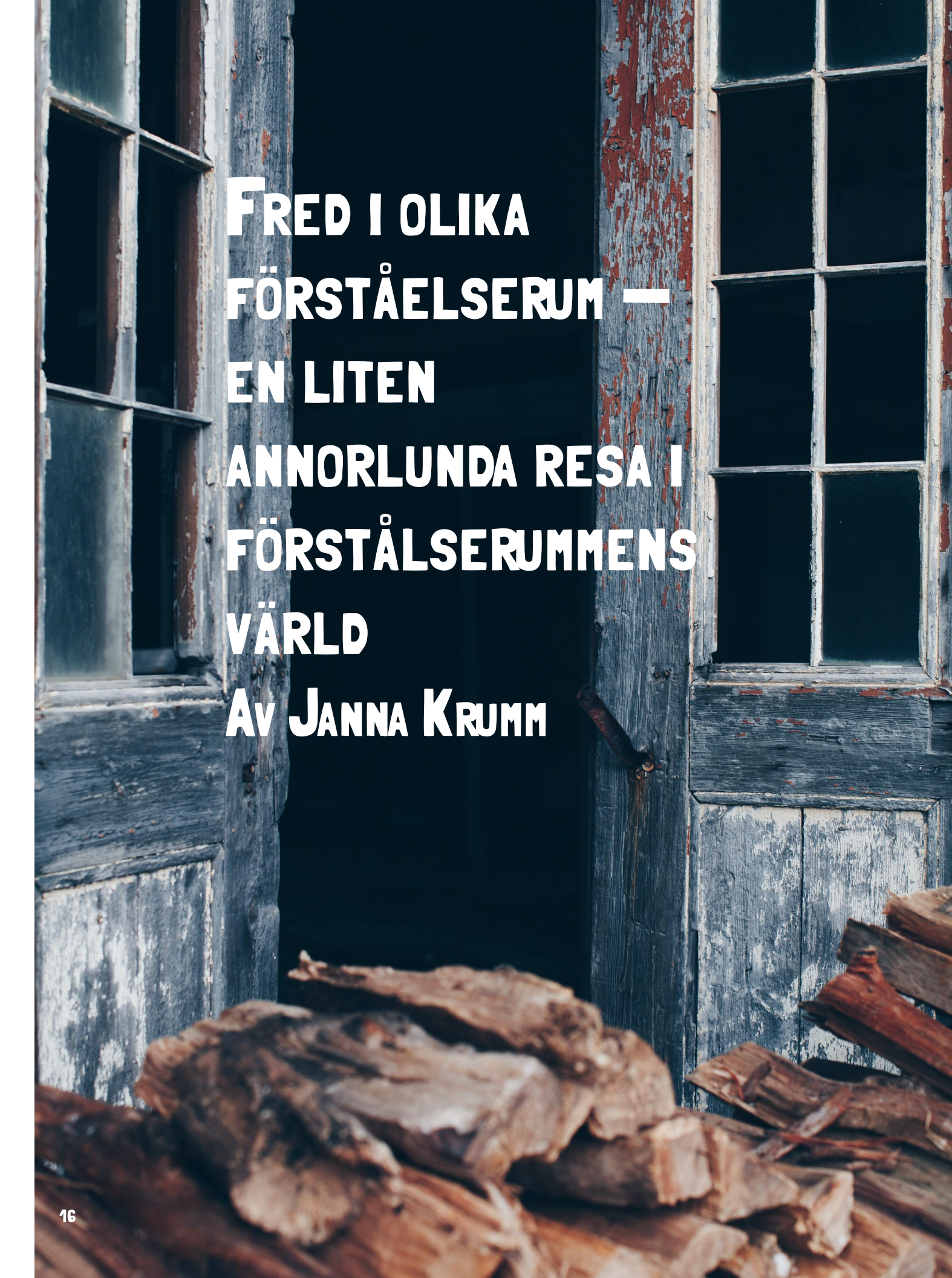
**IN
GRÅTEN GRÄVER GURGLANDE GÅNGAR**

**UT
SORGEN SAMLAR SHYGANDE SNÅREN SAMMAN**

**KOM
FANLANDE FÖRSÖK FÅNGAR FRÅGAN**

**KANSKE
FREDEN FORTSÄTTER FRÅGANDE**

**FRÄMMANDE FORSAR, FRÅNVARANDE FÅGLAR
FRÅGOR FUMLAR FORTFARANDE**

FRED I OLIKA FÖRSTÅELSERUM — EN LITEN ANNORLUNDA RESA I FÖRSTÅELSERUMMENS VÄRLD Av JANNA KRUMM

Tacksägelse

Jag sitter här med vördnad inför er och universum och planeten, himlen och jorden, bergen och sjöarna, haven och fiskarna, träden och djuren, växterna och livets hela gemenskap. Jag tackar er och livet för det liv vi är givna att dela.

Till en början tog vi en liten utflykt i definitionernas värld. Fred kan definieras som positiv och negativ fred. Ett fredligt samhälle och ett fredligt förhållningssätt till gudarna ses som positiv fred, varvid negativ fred är avslutandet av ett krig. Att freda och att inhägna betyder att skona marken. Att leva i vänskap och kärlek med det fredade och inhägnade. Är fred kärlek?

Hur påverkar det skrivna ordets och tryckpressens ankomst vårt förståelserum?

Vad har hjärnan för roll och uppgift genom att abstrahera?

Varför lägger vi allt vår fokus på orden och på förståelsen med hjälp av tanke och ord?

Vad är det som gör att vi separerar hjärna och kropp, själ och hjärta?

Är det möjligt att integrera och känna fred i vårt hela väsen?

Vi utforskar vårt förståelserum genom att sätta oss in i andras förståelserum. Är det möjligt? Vi utforskar våra grannar i livets hela gemenskap genom att försätta oss, utifrån vår förståelse, in i dem.

Att utforska fred inom mig och dig och oss, inom min och din och vår kropp, inom mitt och ditt och vårt väsen, är det möjligt? Kan vi närma oss inom livets gemenskap och väva samman det mänskliga och det icke-mänskliga?

Vi är ju naturen, som allt det som är livets hela gemenskap.

‘Är frågan om vad fred är meningsfullt i andra förståelserum?’

Vi klurar vidare och bjuder in till resan att utforska andra förståelserum genom meditation, genom att måla och skriva, eller drömma oss in i att vara en ö, en äng, en skog, eller det vi själva väljer.

Är det möjligt att byta från vårt förståelserum till en annans? Vi reflekterade, drömde, mediterade, målade och skrev om klurigheten i frågan och undrade om vi var kvar i samma förståelserum?

Skogen är trygg och att leva i fred med skogen och att inte göra är också att handla. Skogens egna frågor. Skogen är. Vad betyder fred för tallen när blixten slår ner?

Den vackra platsens hotfullhet, djuren som hotar, trädet som skydd, djuren som är hotade? Att vara på platsen på djurens villkor och att sluta fred.

Att upprätthålla minnet. ‘The lost island’ (sufisk berättelse) – ön som finns genom minnet av folket. Är minnet av folket förmågan att vara öns förståelserum?

Öns berättelse och öns skildring av sin personlighet. Det är harmoniskt och ensamt i en typ av fred och ön längtar efter sammanhang.

Är frågan om vad fred är meningsfullt i andra förståelserum?

Kan vi som i kväkarnas beslutsorgan och mötets mening att vara i samma känsla, vara i samma känsla som andra förståelserum?

Nu gör vi om succén från i fjol. Vi samlas i sköna Hälsingland i Svågadalen för att under några dagar fördjupa oss i ekofilosofi. Vi valde mitten av juni i år istället för slutet av juli i fjol. Det märktes inte minst på de intensiva gröna färgerna som naturen bjöd på också lite svalare luft och ljusare nätter. Vi kör ca 60 mil. Så efter att ha blivit inkvarterade på olika boendeformer säger vi god natt.

Fredag morgon samlas alla 14 deltagare för att äta frukost tillsammans i Svågårdens, där vi känner oss hemma efter besöket i fjol.

Många av oss som var där förra året dyker upp nu också, men så klart en del nya ansikten.

Mikael Jedhamre inleder dagen med "Svärd och plogbillar. Vad är fred med jorden?"

Jag tänker plogbillrörelsen, som är en inte våldsrörelse, som innebär att man skall oskadliggöra vapen och göra om till nyttoverktyg. Detta återfinns i både Gamla Testamentet och Koranen. "De skall smida sina svärd till plogbillar och sina spjut till vingårdsknivar."

Men fred med jorden? Gamla Testamentet hävdar att Gud sade: "Vi skall göra människor som är en avbild av oss. De skall härska över havets fiskar, himlens fåglar, alla djur som finns på jorden. Var fruktsamma och föröka er, uppfyll jorden och lägg den under er".

Lägg jorden under er.

Kan vi någonsin få fred med jorden?

Mikael refererar också till en artikel, där riksdagsledamot Josef Fransson (SD) anser att naturen vill döda oss och all mänsklig civilisation handlar om att avskärma sig från det som är naturligt. Citat: Naturen vill döda dej. Genom svält, väder, sjukdomar, parasiter, rovdjur, gift m.m. Att vara människa är att bygga en miljö där vi och våra barn kan ha ett gott liv. Helt enkelt att avskärma sig från det "naturliga" Jag menar att förskönande av naturfolk är en myt. Ingen vill ha det så egentligen: Slut på citat.

Pontus Örtendahl har sitt föredrag efter lunch, "Kan fred finnas i vårt förståelserum?"

Pontus refererar till en bok av Christopher R. Browning, "Helt vanliga män". Den handlar om en tysk reservbataljon. Dessa män var för gamla för att bli inkallade till militärtjänstgöring. De fick frågan om de ville vara med, alltså de fick inte order utan frågan, att skjuta judar i den polska staden Jozefow. Den natten blev 1500 av stadens judar, barn, gamla, unga avrättade av dessa helt vanliga män.

Detta upprepades gång på gång. Författaren försöker i boken få fram motivet till varför helt vanliga män ställer upp på detta utan att vara tvingad eller följa order. Svaren är skrämmande. Och det blir en stark reaktion i vår grupp.

Boken ställer frågan alla måste ta ställning till. *Kan jag vara säker på att jag skulle agerat annorlunda i samma situation? Kan fred finnas i vårt förståelseum?*

Bäckehuvudet

Före middagen tar Helmuth och Viveka med oss till den näst största källan i Hälsingland. En underbar plats mitt i skogen, i Gladbäckens naturreservat. Här flödar friskt källvatten ut med 50-100 l vatten/s. Källan är omgiven av fuktig gammal granskog, mossor, gammal lava och ormbunkar.

En magisk plats som doftar underbart. Alla är tysta och närvarande i sina egna tankar.

Här är det lätt att vara i fred med jorden.

Linda Ellegaard Nordström inleder lördagen med "Elin Wägner och fredsfrågan"

Elin Wägner var en författare och journalist. Hon var en tidig förespråkare för kvinnlig rösträtt och engagerad i fredsfrågor. Hon var också med och grundade Rädda barnen.

Linda pratar allmänt om denna intressanta kvinna. Elin Wägner menar att jorden är en levande organism och skall behandlas med tålmod och mångsidighet.

Tillsammans med politikern, bonden och feministen Elisabeth Tamm presenterade hon ett program hur människan skall leva för att kunna ha ett hållbart samförstånd med jorden. De som var mest lämpade att uppnå fred med jorden var kvinnorna. Som inte skulle ta till , som hon kallar, brutala mekaniska metoder.

Denna tidskrift "Fred med jorden" kom ut redan 1940.

Anna-Lena Bohlin fortsätter efter lunch med "Fred med maten".

Mat kan man se utifrån så många perspektiv som helst. Mat är mer än näring. Mat ger glädje, mat ger njutning. Mat ger ångest, mat ger sjukdomar. Man kan visa makt med mat eller solidaritet. Man kan visa kärlek med mat. Mat är kultur, mat är traditioner. Mat är en viktig del av vårt kulturarv. Mat ur ett genusperspektiv, ett jämställdhetsperspektiv. Mat förknippas oftast med kvinnan, moder jord, överlevnad. Jorden skall man bruka, lägga under sej, kultivera, kuva, lägga. Är det en slump att moder jord som ger oss näring och föder oss kan liknas vid en kvinna och hur de blir behandlade? Likaså invandrare, oliktankande, socialt utsatta grupper som anses ha en lägre status. Allt och alla med lägre status skall tuktas, domineras, kultiveras och anpassas för normaliteten, så även jorden.

Jag måste få med grisen här. Ett svin med oförtänt dåligt rykte. Gott och proteinrikt kött, som kan livnära många med många varierande sätt att tillaga.

Svinet förlorade sin naturliga miljö. Skogarna skövades och det blev fler människor. Grisarna kom ut ur skogen och åt upp det människan hade odlat till sin föda. Människan fick en konkurrent om maten. Därför måste grisarna bort. Så det blev inskrivet i lagen att ingen rättrogen jude fick äta svinkött.

Ett resultat av människans framfart gör att utmärkt föda blir till något skamfullt att äta.

15 miljoner muslimer och 1,6 miljarder judar som vägrar äta svin. Otroligt.

Viveka Klingenberg har de sista föredraget för dagen, "Fred med platsen".

Vi lämnar nu Svågagården för att åka till Viveka och Helmuths underbara plats på Sörom.

Ett gammalt hus med små uthus som renoverats med mycket varsamma händer. Det ligger i skogskanten med utsikt över en liten sjö. Bakom den lilla gården ligger en hög bergsrygg som skydd. Här är det en livlig aktivitet med förberedelser av mat inför festen ikväll

Men först har Viveka ordet. Hon pratar om att vila i platsen, att titta sej om att gå in i platsen med alla sinnen. Viveka uppmanar oss att hitta något som appellerar på våra sinnen, som väcker tankar och minnen. Jag ser en gran som "pratar" med mej. Jag känner doften av kåda, mossor och mysk. Mina tankar går tillbaka till min barndoms skog och känner mej trygg och varm. Den granen kommer jag att känna inom mej länge. När jag ser mej om är egentligen hela platsen magisk. Vad gör platsen med oss? Har platsen någon betydelse för "Fred med jorden"?

Festen kan börja! Grillen är varm. Vi äter grillmat och tysk potatissallad. Katarina underhåller med underfundiga frågor.

Till efterrätt är det Mikael's underbara veganska jordgubbstårter.

Myggen anfaller även på magiska platser tyvärr, så vi flyttar oss in.

Festen är inte slut ännu. Trubadur Kåre Wigforss spelar gitarr och sjunger sin musik med fredstexter. En mycket fin avslutning på festen.

Söndag och sommarträffen sista timmar leder Janna Krum oss in på "Fred i andra förståelserum".

Under en fredlig och mjuk start vill Janna att vi försöker förflytta oss in i ett annat förståelserum. Vi får till uppgift att gå in i en annan verklighet och utifrån det betrakta sin omgivning. Jag föreställer mej att jag är en ö Vätern. Det är öppet och ljust mot söder. Jag har svagt lutande berg ned mot vattnet. Mot norr är ofta vinden kall och hård, där har jag några skyddande buskar och småträd. Jag har täckt det mesta av marken med gräs, mossor och blåbärsris. Jag vill att det skall kännas mjukt att gå på mej. Jag ligger bakom en större ö så det är inte så många människor som upptäcker mej och det tycker jag är bra. Här kan jag existera i en lugn och fin miljö.

Naturligtvis kan jag inte gå in i ett helt annat förståelserum. Vad vet jag om att vara en ö? Ön kanske inte vill ha det ljust och soligt, den kanske älskar den kalla, bistra vinden från norr.

Det jag beskriver är ju vad jag tror mej veta om att vara en ö, utifrån mitt förståelserum.

Genom kunskap, förståelse, empati och fantasi kan man försöka sätta sig in i andra förståelserum. Men man utgår alltid från sitt eget.

Vi gjorde ett försök i alla fall.

Nu när jag ser tillbaka på helgen i Svågadalen så ser jag att allt går in i varandra, alla teman utgår från "Fred med jorden". Den tanke som startade när vi började planlägga träffen har hela tiden utvecklats. Genom föreläsningar, samtal, diskussioner och studier har det lett till att jag, inte skiftat förståelserum, men väl utvidgat det.

Så upplevde jag den minnesrika Sommarträffen i Svågadalen 17-19 juni 2022!

En fågel värjer sin bur.

Det är det enda den kan göra om den tillhör en gammal burfågelsläkt

och inte vet av någon annan uppehållsort.

Den öppna dörren är då inte utgång till friheten

utan ingång för katten.

Fågeln har rätt i att det betyder katastrof om katten kommer in i buren,

men om den fria fågelns möjlighet att klara sig utanför vet den ingenting.

Elin Wägner

(Väckarklocka, 1941)

Bokrecension: Om det oförutsägbara

Antologi, redaktörer: Angelica Harms och Pia Skoglund

Medverkande: Helmuth Klingenberg, Barbara Häggdahl och Lennart Gybrant, Hugo Catolino, Lena Oja, Birger Schlaug, Maria Westerberg (Vildhjarta), Viktoria Deeb Klint, Alireza Naghavi, Johannes Söderqvist, Han Somsen, Jenny Berg, Joakim Larsson, Christina Hendaal, Pia Skoglund, Kåre Olsson, Angelica Harms, Love Ekenberg, Ylva Liljeholm

Utgiven 2022 på Reid förlag

Vad kan vi veta om att leva? Vad kan vi inte veta om att leva? Hur förhåller vi oss i vår tid till det vi inte kan känna till om livet; till det oväntade, nyckfulla; ja - det oförutsägbara? I vårt samhälle av idag strävas det på många sätt efter kontroll. Kanske i ett försök att göra världen begriplig och hanterbar. Samtidigt krockar detta gång på gång med världens - som det tycks - inneboende oförutsägbarhet. Plötsligt inträffar något som ställer mycket av det som vi tagit för givet på ända; en pandemi, en kraftig snöstorm eller ett oväntat brev. Vad gör det med oss? Vilken beredskap har vi för att möta det oförutsägbara?

Bokens medverkande skribenter reflekterar kring temat oförutsägbarhet utifrån en mängd olika perspektiv. Det sker i form av text, foto, måleri, teckning, film och att tälja pinnar. Bredden av form gestaltar på ett intressant sätt den mångfald av ingångar som bokens tema spänner över. Redaktörerna Angelica och Pia inleder och avslutar boken med texter som bjuder in läsaren att följa med på vindlande stigar i oförutsägbarhetens skog; med mjuk mossor att vila igenkännande på, nya spår att följa och fundera vidare på, någon text som ger lite uppiggande skoskav och inslag som kanske lämnar någon med ett stort frågetecken - det är inte säkert att allt i skogen går att förstå. I den avslutande texten skriver redaktörerna att kanske är oförutsägbarhet det mest normala av allt. "Vi glömde kanske bara bort det under de århundraden vi tillbringat i föreställningen och drömmen om en mekanistisk verklighet som är möjlig att detaljstyra".

VISSTE DU ATT...

EKOFILOSOFI FINNS PÅ YouTube?

**SÖK PÅ FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI
OCH TA DEL AV FÖRELÄSNINGAR, SAMTAL
OCH ANNAT!**

VILL DU SKRIVA I TIDSKRIFTEN?

**DU ÄR HJÄRTLIGT VÄLKOMMEN ATT BIDRA MED ARTIKLAR,
POESI, BILDER, OSV.**

**NÄSTA NUMMER HAR TEMA "SKÅPMAT" OCH KOMMER UT I
DECEMBER 2022. DEADLINE FÖR BIDRAG ÄR
25 NOVEMBER.**

**TA KONTAKT MED MIKAEL JEDHAMRE (MIKAEL.JEDHAMRE@GMAIL.COM)
FÖR MER INFO, OCH EVT. HJÄLP TILL ATT SKRIVA.**

SIGMUND KVALØY: MÄNNISKA OCH NATUR

EKOFILOSOFISKA FRAGMENT.

**HÄR ÄR DEL 7 AV SIGMUND KVALØYS BOK "EKOLOGISK KRIS: NATUR
OCH MÄNNISKA" FRÅN 1976.**

**DE FÖRSTA DELARNA AV BOKEN
PUBLICERADES I TIDIGARE UTGÅVOR.**

3. Forskarna mot ekokrisen. Angrepp med brutet svärd.

Detta är den apparat och de krafter - den tanke och det planeringssätt - scm en natur- och miljövårdsintresserad forskare lätt kan komma att tjäna, cm han t ex ägnar sig åt att kvantifiera natur- och miljövärden. Kanske gör han det i ett helt desperat sista försök att få planerarna och politikerna att ta hänsyn till natur och miljö vid en eller annan utbyggnadsplan. Kvantifierade värden är det enda som industritillväxtsamhällets planerare och beslutsfattare kan ta effektiv hänsyn till.

Innan den ivrige natur- och miljöforskaren får detta klart för sig, går hans scheman och formler (antingen det gäller vildmarksområden eller stads-, miljö, kulturella eller sociala värden) i de gamla goda utnyttjande mönstren. Han har hjälpt "systemet" att ytterligare förstärka sig självt.

Dessutom, för varje sådant genomfört projekt minskar möjligheterna att ta hänsyn till de ursprungliga äkta värdena, de som skapat utgångspunkten för kvantifiering-"översättningarna". Till syvende och sist är det endast sifferkombinationen eller det ekonomiska värdet som uppfattas. Värdena i sig själva har gått förlorade.

Natur- och miljövårdsproblemen är invecklade och omfattande. Därför blir ekologerna - forskare som är vana att tänka i system och komplexa helheter - särskilt värdefulla. Ekologerna får ett speciellt stort ansvar.

Dessutom kan deras tänkesätt, arbetssätt och arbetsområde inspirera till en ny samling av forskare utöver etablerade fackgränser, d v s de kan vara med och inspirera till den nödvändiga vidsyn och framtidssyn som ekokrisen kräver. De kan också inspirera till en hoplappning av den enorma uppsplittringen i trånga fackbås som idag omyndigförklarar och bidrar till att hindra forskarna att bli politiskt och socialt medvetna.

Men - det finns ett stort men här: ekologernas träning i systemarbete är också en tillgång, frestande att reducera för de instanser som lever av att utnyttja naturen till maximalt effektiv ekonomisk avkastning. Ekologerna kan erbjuda nya faktorer, nya variabler, som samhälls- och industriplanerare aldrig tidigare tänkt på. Vi kan få mer differentierade registreringar, bättre program för datamaskinerna. De kan ge mer raffinerade översikter och kalkyler och därigenom också färre kryphål för oppositionen mot central dirigering i framtiden. De kan hjälpa till att göra de beslutande institutionernas framtidsplaner ännu mer "vattentäta".

Vidare går ekologerna i sådana situationer själva med på att legitimera planer som låser fast utvecklingen i samma läge som tidigare, vilket reducerar allmänhetens möjligheter att spjärna emot och att vara med om att forma alternativ. Planekologi kunde vi kanske kalla detta projekt.

På så sätt kan de olika varianterna av bio- och humanekologi bli forskarnas mest ödesdigra bidrag till utvecklingen mot framtidsimperialismen. Vi kan få en total fastlåsning - även av forskarna själva - centraldirigerade och extremt finmaskade planeringsnät kan komma att dölja utvecklingens katastroftendens.

Belysande är också några andra typer av erbjudanden om natur- och miljövårdsarbete från den etablerade beslutsapparaten: vi ser idag att det är åtskilliga konsultfirmor som byggs upp för att ta sig an förorenings-situationen. De skall alltså leva av föroreningar. Samtidigt tycks de också ha otvivelaktiga drag av att tänka i gamla kända begreppsbanor. Vid allt fler tillfällen ser vi också att förorenande och miljönedbrytande industrier själva bygger ut sina firmor för att ta sig an förorenings- och miljötekniken. Sådana åtgärder ökar huvudfirmans ekonomiska makt, ofta även så att dess miljöförstörande verksamhet kan fortsätta. Nedbrytning eller rening av förorening kräver alltid energi.

Därmed ökar denna verksamhet belastningen på jordens begränsade energiresurser. Åter ett exempel på att ekokrisen används så att krisen förstärks. Allt detta är möjligt endast genom forskarnas och specialisternas starka medverkan.

Vi ser också i de olika industriländerna att de statliga miljövårdsinstitutionerna tilldelas en tvetydig roll. Så är t ex huvudmålet för det norska miljövårdsdepartementet definierat till att skapa bästa möjliga balans mellan användning av naturresurserna till fortsatt ekonomisk tillväxt och samtidigt ett skydd för naturen. Så länge det inte är knutet till en ny och ekologiskt genomtänkt definition av ekonomisk tillväxt verkar detta nästan som en självmotsägelse. Det är i varje fall ett svårförståeligt bruk av ordet balans. Ekokrisens nära förestående verklighet borde vara nog för att vederbörande myndigheter skulle hysa omtanke om natursystemet som huvudmålsättning. Balans uppstår i varje fall inte genom de intressen som övriga institutioner kanaliserar.

Allt detta representerar erbjudanden till de natur- och miljövårdsmedvetna forskare eller den skolorn som vill specialisera sig till förmån för ett framtida jämviktssamhälle. Samtidigt visar det hur villiga och kritiska krafter kan oskadliggöras inom industritillväxtsamhället.

Alltså: den nya medvetenheten skall vara extremt universiell, så som ekologin inspirerar den till, om förståelsen är tillräckligt djup. Det beslutssystem vi är underkastade är extremt flexibelt och inkorporerande. Alla vi som försöker åstadkomma någonting nytt har utvecklats under oavbruten press från systemets påverkningsmönster.

4. Kravet på värderingsfrihet och politisk neutralitet

Det är allmänt känt att så snart man dristar sig till handling hörs varningar från en lång rad

traditionella försvarare av forskarnas "neutralitet" och "värderingsfrihet". Ett ständigt motstånd uppstår. Forskarna är uppvuxna under detta motstånd, vana vid det, "vetenskaplig integritet" står på spel.

Jag skall inte här gå in på en aspekt som är filosofiskt viktig, men som skulle kräva flera kapitel, nämligen hur europeisk forskningstradition i sig inrymmer åtskilligt av politisk och social ideologi. Låt mig i stället understryka följande fråga: skall vi på alla sätt fortsätta att låta vår utåtriktade aktivitet bestämmas av en "empirisk-hypotetisk försiktighet", medan naturen bryts ner och samhället går mot upplösning runt omkring oss?

När vi vet tillräckligt idag på de relevanta områdena för att kunna säga att det är så det kommer att gå, om inte bl a forskarna ger sig ut ur sina vetenskapliga glasburar?

Vi kan i varje fall påpeka, att den generella förmedlingssituationen i vårt samhälle redan är fantastiskt skev. Summan av förmedling genom direkt och indirekt påverkan mellan människor är tendentiös, ekokatastrofalt tendentiös.

Människor hjärntvättas till att bli glada medspelare i ekokrisens tivoli-mekanism: "Pool med lime har naturens friskhet"."Nu är tiden inne för eninvestering på Lanzarote", Bli som sista skriket i bil: "osentimental, utan identitet, orädd", "Hannovers nya lufthamn har allt- från kyrka till bordell", "Miljödepartementet skall inte bli en broms mot utvecklingen" - för att ta några aktuella och direkta citat.

Om forskaren populariserar, vänder sig utåt och går längre i förenkling och generalisering än han har lärt sig att han skall göra, om han föreläser om ekologisk vidsyn och visdom, så kan han endast medverka i en riktning inom den totala förmedlingssituationen: nämligen att bringa in mer balans i publikens skeva världsbild, mer saklighet i den totala förmedlingen, större medvetenhet om vad som gäller idag.

Ännu något annat som forskaren kan göra utan att "mista sin integritet" är att säga ifrån på maximalt kraftfullt sätt, att ekologisk och annan insikt manar till försiktighet. Han kan demonstrera på många sätt, med levande exempel på hur naturen i små och relativt överskådliga ekosystem kan svara med att straffa olika ingrepp med andra - och långt värre - svar än vad den som företar ingreppet ofta tänker sig. Han kan t ex använda detta exempel för att inpränta att varje naturingrepp, varje ny artikel på marknaden först måste bevisas vara oskadlig, innan processen sätts igång.

Vi har att göra med intrikata system. Människorna och vetenskapen har knappt börjat lyfta av locket till naturens underbara kista och skönja litet grann av det stora samspelet. Samtidigt ser vi en allt talrikare serie av straffande svar från naturen på människornas halvblinda mixtrande, och parallellt med detta en ständigt större tendens till att återigen svara på detta med tekniska lösningar, söm bara leder till en ny flerdubbling av naturens straffande svar. Också de tekniska reparationsåtgärderna ökar exponentiellt.

Sådana fakta kan man alltid peka på och levandegöra utåt i argumentationen och mana till försiktighet. Man måste bevisa innan man gör ingreppet - inte tvärtom, som sker idag.

5. Hur forskarna praktiskt kan utforma sitt ansvar

Jag skall gå litet närmare in på några sätt, på vilka forskaren kan engagera sig. För det första har vi vad jag kallar defensiva eller negativa åtgärder: en viktig paroll skall vara att forskare som är medvetna om situationen hjälper de mindre medvetna, de som ännu lever avskurna med forskning "i sina bås", som de aldrig lämnar. Man måste bygga upp en styrka, så att allt flera börjar ta mod till sig att säga ifrån offentligt, så att det hörs, vad deras egen forskning visar om världssituationen. De kommer att möta motstånd.

Det finns redan forskare på båda sidor av Atlanten som har erfarenhet av detta motstånd från det bestående. Men detta agerande kommer att starta en fruktbar spiral. Den angripne forskaren försöker försvara sig, går tillbaka till sin studiekammare, finner nytt material och nya samband och går ut igen. Detta kommer att leda till lojalitet, så småningom också tvärs över fackgränserna, en uppslutning från kolleger om ett gemensamt ansvar för en gemensam försvarsposition. Internt forskare emellan kan vi få en sammanfattning av uppgifter som står i försvarbart förhållande till 1970-talets bittra verklighet. Ambitionen bör vara att frigöra forskning och undervisning från "systemet" och knyta dem till människorna och allt levande - göra erfarenheterna tillgängliga och användbara för dem som mest hotas i dagens situation. Så kan man arbeta för att utvidga defensiva sammanslutningar för forskning och undervisning över gränserna. Situationen är global och kräver stark global lojalitet. Ett exempel som manar till efterföljd är den extremt internationella aktivitetsgruppen "Society for Social Responsibility in Science", som omfattar en lång rad av tidens mest framstående forskare inom olika fält, men som inte drar sig för att t ex kritisera regeringar tvärs över gränserna. Ett talande exempel är gruppens hårda kritik av norska styrelsemakter för utbyggnaden av Mardölavattendraget - de slår fast att detta är ett naturdokument, som borde skyddas som en mänsklighetens gemensamma egendom liksom Kaliforniens redwoodskogar. Samtidigt pekar gruppen på det internationella hotet mot natur och mänsklig välfärd som är representerat i nationellt samarbete, energikrävande industrier. Gruppen uppträder alltså inte som neutrala forskare, men den grundar sin kritik på insikterna inom sina fackområden.

En synnerligen viktig uppgift för forskarna är det som kallas "popularisering". Jag vill hellre kalla det samhällsförmedling för att komma bort

från de associationer som det gamla ordet har i sin antydning av mindervärdighet (i forskarnas ögon). Förmedlingen till icke-fackmannen bör vara en integrerad och genomtänkt del av forskarens arbete. Det bör i dagens situation vara en självklarhet att han kan tala så att folk förstår honom. Först och främst bör han förmedla till sådana människor som har hotet i sin närhet. Jag vill säga: spara energi, rikta budskapen dit, där de har största chansen att verka. Enstaka ord betyder litet, men ord uttalade i en situation som innebär ett hot mot arbete, hälsa och existens är långt kraftigare i sin praktiska verkan och kan bidra till en första kraftansamling inför det som betyder någonting idag. Både specialister och "generalister" bör nu, om någonsin, alliera sig med medmänniskor som skadas, alliera sig med så många som möjligt av dem för att skapa politiskt tryck uppåt från det s k basplanet. Det är nämligen det "språket" våra toppadministratörer och makthavare bäst förstår.

Till det defensiva hör vidare att neka medverkan i forskningsprojekt, där finansiellt stöd endast ges utifrån naturförstörarnas ram. Ett riktmärke för framtiden är att komma dithän, att man på ett organiserat sätt undanhåller-vital forskning från nedbrytande storindustri, alltså ett slags bojkott av dagens viktigaste resurs.

Forskarna har en enorm maktpotential här, om de endast vill använda den. De har ansvaret för denna användning, eftersom de har basmaterialet som låter dem se följdverkningarna långt tidigare än andra, samtidigt som de har denna maktposition.

Låt mig vidare i korthet skissera det som kallas offensiva, positiva och konstruktiva åtgärder. Vi måste inom vårt samhälle få igång en uppbyggnad av tvärfackliga, problemfixerade forskningsmiljöer. Att utforma sådana helheter tvärs över de etablerade gränserna underlättas av det faktum att krisutvecklingen är utan gränser både fackmässigt och geografiskt.

Själva situationens karaktär säger att detta är det enda funktionella sättet att organisera och att krisens vidare utveckling så småningom allt starkare kräver ett sådant förfarande som det enda rimliga.

Vidare måste jag också i detta sammanhang nämna min viktigaste poäng från inledningen i boken: vi behöver snabbt en utbildning till "generalister", en bro för att knyta an till en av nyckelorsakerna till krisen: den extrema uppsplutningen och specialiseringen med åtföljande fatalbrist på översikt. Med "generalistehs" översyn kan vi bland annat stå bättre rustade i öppen debatt med storfinanserna och storbyråkratins specialister. Att bemästra generalismens slagkraftiga överblick kräver en bestämd och systematisk logisk träning att koppla tvärs över specialbåsen. Det kräver någon kunskap på en lång rad olika fackområden och det kräver genomtänkta ord och begrepp, så att folk blir medvetna om hur problemen tränger in i alla dessa fackområden. På så sätt kan man övermanna specialisterna och därmed kanske också oskadliggöra de nedbrytande projekt som de är knutna till.

Antingen kan man ställa upp i viktiga forum och församlingar som väl sammansvetsade lag - "generalist-team" - eller som ensamstående generalist. Det sista kräver emellertid mer energi och mer träning för den enskilde. Detta är en uppgift både för våra forskare och för den ambitiösa amatören.

SISTA DELEN AV BOKEN FÖLJER I NÄSTA UTGÅVA.

Föreningen för Ekofilosofi har verksamheter på lite olika plan. Vi har bl. a. Forum för ekofilosofi, verkstäder, sommarträff och studiecirklar på Zoom.

Vi har också en **mejllista**, som du kan anmäla dig till, skicka ett mejl till: **info@ekofilosofi.se**.
Läs också mer på vår hemsida, **www.ekofilosofi.se**.

Forum för ekofilosofi - vi samlas två gånger i månaden till samtal på Zoom och diskuterar olika teman, för att fördjupa de ekofilosofiska frågorna. Är du intresserad att vara med, ta kontakt med Mikael Jedhamre (*mikael.jedhamre@gmail.com*).

Ekofilosofiska verkstäder - två per år (april/oktober). Här diskuteras olika teman med ekofilosofisk anknytning. Hålls vanligtvis i Älvsjöhyttan, Värmland hos Pia. Hör av dig med frågor till Pia Skoglund (*pia.alvsjohyttan@gmail.com*).

Sommarträff - vi träffas i Svågadalen en långhelg på sommaren för ekofilosofiska samtal. För mer info skriv ett mejl till **info@ekofilosofi.se**.

Studiecirklar - vi träffas på Zoom och samtalas om litteratur, poesi, konst osv. som är av ekofilosofisk relevans. Är du intresserad av att delta så hör av dig till **info@ekofilosofi.se**.

Dessutom rekommenderar vi **Sofiresor** (*www.sofiresor.se*) för dig som vill resa (lokalt eller ut i världen) med ett ekofilosofiskt perspektiv.

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI

Föreningen för ekofilosofi är en politiskt och religiöst obunden organisation. Föreningens syfte är att vara en mötesplats för personer som är intresserade av ekofilosofiska frågor, sprida information om ekofilosofin och bidra till att lyfta ekofilosofiska perspektiv i samhällsdebatten. Verksamheten innefattar kurser, studieresor och träffar. Alla medlemmar i föreningen är välkomna att bidra till dess verksamhet, som vänder sig till ekofilosofer från hela Skandinavien.

Styrelsen:

Pontus Örtendahl, ordförande
pontus.ortendahl@gmail.com,
072-5011900.

Anna-Lena Bohlin, sekreterare
annalenabohlin@gmail.com,
070-4807484

Katarina Midskog,
katt-bridge@telia.com,
070-7473733

Helmuth Klingenberg,
helmuthklingenberg@gmail.com,
070-6468572

Mikael Jedhamre
mikael.jedhamre@gmail.com,
070-2108177

Adress och e-post:

c/o Pontus Örtendahl, Westby Gård,
669 61 Deje

info@ekofilosofi.se

För generella frågor, om
medlemsskap, verkstäder, resor
osv.

styrelsen@ekofilosofi.se

För specifika frågor om föreningens
verksamhet, organisation och förslag
till aktiviteter.

Medlemsskap:

Alla som är intresserade av ekofilosofiska
frågeställningar är välkomna som medlemmar i
Föreningen för ekofilosofi.

För att bli medlem, betala in 250 kr på
föreningens bankgiro 5438-6925 (eller swisha
1230890764) och skriv "Medlemsavgift 2022",
ditt namn, postadress, mejladress och telefonnr.
Skicka samtidigt ett mejl till **info@ekofilosofi.se**
och skriv att du är ny medlem och vill bli tillagd
på e-postlistan.

Bor du inte i Sverige? Ta kontakt på
info@ekofilosofi.se, så hjälper vi dig att bli
medlem.

Som medlem får du info om aktiviteter som
anordnas av föreningen, stöder föreningens
verksamhet och du har också möjlighet att
påverka vad föreningen ska hålla på med. Du har
också rösträtt på årsmötet.

**Som medlem i Föreningen för ekofilosofi får
du också delta gratis på alla föreningens
verksamheter (verkstäder, sommarträff,
Forum för ekofilosofi osv.).**

**Du får också vår digitala tidskrift utskickad
på mejl 4 ggr/år utan kostnad.**

Redaktör för tidskriften:

Mikael Jedhamre

Föreningens hemsida:

www.ekofilosofi.se

FÖRENINGEN FÖR EKOFILOSOFI
www.ekofilosofi.se
info@ekofilosofi.se